

Puskás dekázik

„És bomlik a szélben
és fehérr napfény kötélen
kilógja magát a lélek,
vásznán a test is feléled.”

Szöllősi Zoltán

2005 novemberében, az esztendő talán legjelentéktelenebbnek induló délelőttjén, félig-meddig véletlenül, a nyolcvanhárom éves Szepesi Györgyöt néztem és hallgattam a televízióban. Egyebek mellett arról beszélt, hogy 1953. november 25-én a Wembley stadionban Arthur Koestler is ott szurkolt a lelátón, mi több, az Aranycsapat diadala láttán a BBC mellette ülő magyar tudósítójának a következőt mondta: *a futball a legemberibb játék a föld kerekén, ha azt a magyarok játsszák.*

Azonnal kikapcsoltam a tévét, s hagytam, hogy a koestleri gondolat mindenestől átvegye fölöttem a hatalmat. Ismét jóleső érzéssel tapasztaltam: ha az ember az átlagosnál mélyebbre ássa magát valamiben, hirtelenjében minden arról kezd szólni körülötte. Tekintetem az asztalomtól félig betöltő Puskás-könyvre tévedt, amit néhány napja a szerzőtől, Szöllősi Györgytől kaptam ajándékba. Belőle értettem meg, amit édesapjától, Szöllősi Zoltán költő barátomtól oly sokszor hallottam, hogy számára Puskás, Bozsik és a többiek ugyanazt a csodát jelentették és testesítik meg ma is, amelyet Pilinszky vagy éppen Nagy László költészete. Érdekes módon a kivételes emberi teljesítmények egyenértékűségéről szolt a napokban N. Pál József is a Katolikus Rádióban, Egerszegi Krisztinát és Balczó Andrást állítva párhuzamba Adyval, József Attilával, bizonyítékául annak, hogy ugyanaz a könnyecsepp fénylik az olimpiai dobogó tetejéről, amely fenséges pára formájában a Parnasszus fölött rezseg halhatatlanul. Ezt érezhette meg Koestler azon a ködös és nyirkos londoni estén, s nem kétséges, valami hasonló eshetett meg velem is tizenöt évesen, Balczó 1972-es müncheni futásakor.

Akkoriban persze fogalmam sem volt az érzelmi azonosulás természetrajzáról, mindössze annyit éreztem, hogy az irodalmi élmények hatására olykor el-elhagy az erőm, sőt gyakorta moccanni is nehezemre esik, különösen Sinka István verseinek magasában, aki olyannyira hozzászoktatott a mennyei klímához, hogy kamaszkor ide vagy oda, a földi létezés csupán mint köztes állapotot, mint gyógyíthatatlan és alig elviselhető hiánybetegséget vettem tudomásul. E kozmikus, a gravitációt mindenestől száműzni igyekvő nézőpontnak köszönhetően ösztöneim még 1976-ban is azt súgták, hogy Némeh Miklós gerelye nem hullhatott le a világcsúcsot jelentő 94,58-nál, hanem amíg világ a világ, ott fénylik az a montreáli stadion fölött egy kifakasztott felhőbe fúródva. Pedig ekkor már sejtettem, hogy talán mégsem erről lehet szó, ám bárki bizonygatta volna az ellenkezőjét, alighanem úgy néztem volna rá, mint borjú az új kapura.

A nehézségi erő fogalma éppen ez idő tájt, a felnőttkor küszöbén gazdagodott újabb és újabb értelmezési lehetőségekkel, pontosan akkor, amikor ez a létezéssel

egylényegű gyermeki képesség már-már belőlem is veszni látszott. Szerencsére hamarosan rábukkantam Nagy László *A jövő vacogása* című versére, amely az általam is birtokolni vágyott világ ellehetetlenülésének kimondásán túl, mintha az én korábbi, ösztönösen átélt metafizikai, ontológiai tapasztalatomat igazolta volna.

*Faj, most szakadt ki százezer ablak,
függönyét mind a kőre kibányja.
Ételem, italom árván hagylak,
itt a fekete vénák világa!*

*Nem bírja magát bekötni bábba,
vacog a jövődő, járhat sz bárhol,
pofára-bullt műzsák napos báta
beborult, nap helyett bárd világol!*

A vers egyéb vonatkozásai természetesen eltörpültek a szellemi vérátömlesztés-ként ható fölismerés mellett, elegendő volt tudnom, hogy e nyolc sor most már mindörökre az enyém, hiszen amiért pöröl, arról a sejtjeim jóval előbb értesültek, mint a tudatom. Sőt, ha önmagát nem is, engem mégis csak képes volt bekötni a jövődő, s ha igaz, hogy a bábban ott lapul a repülés genetikai kódja, világoljon bármi odafönn, én kivárom a röptöt akár étlen-szomjan is! Legalább is így gondoltam 1976-ban, amikor Nagy Lászlót megláttam a Bartók Táncegyüttes próbatermében.

Ettől a pillanattól fogva az átlényegülés képességében leginkább a személyesség szerepe, varázsa vonzott és izgatott. Édesapám és Sinka István 1948-ig visszanyúló kapcsolatát, mondjuk úgy, készen kaptam, ennek megfelelően sokáig nem jelentett többet a pusztá ténynél. Előzményeit, mozgatórugóit nem kerestem, így a magam lappangó távlatait se láthattam meg benne. Nagy László ezt a réveteg, lázálmmokkal teli időszakot segítette végleg letudni, miközben arra is rádöbentett, hogy amíg a sinkai magaslatokról is csupán az orrom hegyéig, azaz Bánrévéig látok, továbbra se nyílhat utam a jelenre, a magam valóságára. Arra azonban talán még ő is rábólintott volna, hogy édesapám gömöri szülőfaluját a bihari Fekete bojtár versei tágitották bennem birodalmi méretűvé, s tették az érzelmi emlékezet, az erkölcsi integritás fundamentumává.

* * *

A futball esetében ez a folyamat jóval korábban lezajlott, bár tíz-tizenegy éves koromig hasonlóan jártam a focival is, mint az irodalommal: lényegét kizárólag önmagamban kerestem. Sokáig csak szédített és szédített a börgolyó látványa, de a mérkőzések, a küzdelem hidegen hagyott. Számptalan nagy rangadót végigültem édesapám mellett a Népstadion fölső karéjában, amíg sikerült tudatosítanom, hogy akár csak ő, én is Fradi-drukker vagyok. Kivált a napsütötte, délutáni meccseket szerettem, ám leginkább attól jöttem tűzbe, ha a Stefánián harsogva hömpölygő

hetven-nyolcvanezres tömegben végre fölfedeztem a magát minden alkalommal rekedtre ordító jelvényárust, aki pontosan úgy ölelte maga előtt a színpompás kitűzőkkel teleszurkált fekete filcpárnát, ahogy Szentirmay plébános úr Bánrévén a misekönyvet. De hiába sóvárogtam, méregzöld kiskalapomra egyetlenegy sem kerülhetett föl közülük, mert édesapám türelmesen elmagyarázta, ha netán valami módon kiesne, esetleg az iskolában lelopnák róla, s a szúrt lyukon, mondjuk, becsurogna az eső, akkor nekem régen rossz, indulhatnánk egyenest a kórházba, azt pedig, ugye, egyikünk sem akarja... Az esti, villanyfényes alkalmakkor is a szektorokat színültig megtöltő sokaságot élveztem elsősorban. Valósággal lenyűgözött a látvány, hogy bárhová nézek, itt is, ott is azonmód megvillan egy-egy aprócska gyufaláng, majd még abban a minutumban el is lobban. Egy ízben talán háromszázig is eljutottam a számolásban, de néhány újabb kísérlet után fölhagytam vele, mert rendre összezavarodtam. És ez így ment hosszú éveken keresztül.

Az 1966-os angliai világbajnokság idején, mint minden nyáron, ezúttal is Bánrévén vakációztam, ám arról, hogy egyáltalán létezik ilyen esemény, jellemző módon csak percekkel a döntő előtt értesültem Bercáéknál, a szomszédban. S ha már ott voltam, végig is ültem becsülettel, de Képes néni porcukros pampuskájára négy évtized távolából is élesebben emlékszem, mint Bobby Charltonra vagy Uwe Seelerre. A nagy áttörést, a szurkolóvá válás lelkesült pillanatát, a nyári szünidőt követő őszen, egy kimondottan családias hangulatú FŐSPED-Szállítók-Ózdi Kohász meccsen éltem át, a földes pályát övező vastag csőkorlátra könyökölve. De hiszen Ózd mindössze tizenhárom kilométerre van Bánrévétől! – okoskodtam, s ahogy soroltam, úgy jelent meg előttem a vasútállomás, a vasgyár, a víztorony mellett futó Hangony patak, a Bolyki elágazás, a Kohász Szálló, de mindüknél hatalmasabban a Nagyáruház, mert az esernyőt, amit a kezemben szorongattam, alig egy hónapja ott vettük Nagymamával. Hajrá Kohász! – szakadt föl belőlem a kiáltás, és elsírtam magam az örömtől.

A következő nyáron már ózdi színekben, fekete-fehér hosszanti csíkozású mezben rúgtam a labdát a faluvégi rakodó gyepén, mezítláb is fékezhetetlenül, a tövisekkel s a minduntalan lábujjaim közé szoruló méhekkal, dongókkal mit sem törődve. 1968 tavaszán, Csanádi Árpád *Fradi-fiúk Ausztráliában* című könyvével a hónom alatt pedig minden bizonnyal én voltam a leghangosabb a Földtani Intézet előtt vonuló emberáradatban. Gulyás, Kispéter, Vilezsál, Ombódi, Orosz Pali és társaik után Géczit, Novákot, Mátrait, Páncsicsot s a többieket ezer közül is fölismertem volna, nem is beszélve Flóriról, az Aranylabdás Császárról. *Örül már az egész város, bajnok lett a Ferencváros!* – sipítottam én is teljes erőmből, s átizzadt markomban hazáig szorítottam a megkaparintott, ám továbbra is szigorúan kalapkímélő Fradi-jelvényt, amelyet titokban a kispárnám bal felső sarkába tűztem, hegyes végét gondosan visszahajlítva, nehogy megszúrhasson. Talán két-három mosást is kibírt, mielőtt az ijesztően brummogó tárcsás mosógépben ronggyá nem tépte a rózsaszín huzatot.

1969 júniusában, éppen egy héttel a tanévzárót követően, izgatottan lakomáztam édesapám oldalán egykori bánrévei osztálytársa, Széles Viktor és családja kö-

rében. A nagy dínomdánom közepette se tudtam másra gondolni, csak a Dánia-Magyarország VB-selejtezőre, s türelmetlenül vártam a koppenhágai kapcsolást. Ám a nagy várakozásnak hangos jajveszékelés lett vége, hiszen nem elég, hogy 3:2-re kikaptunk, a dán kapus Flóri aranylábán túl kis híján az én nyaramat is tönkretette. Hazafelé menet útba ejtettük a temetőt, de én még ott is, a nagyapám sírjánál is Flóri mielőbbi gyógyulásáért fohászkodtam. Este pedig kilopakodtam az ólba, és a legélesebbre reszelt kapát belevágtam a gumilabdámba.

Két napra rá, 17-én, postai futár hozta a hírt: meghalt Sinka István. Édesapám fájdalmában késő éjszakáig szavalt Nagymamának a konyhában. Ekkor, a tisztaszo-
ba résnyire nyitott ajtaján át hallottam először a Körös-menti betyárról, Fábían Pistáról, no meg Dús Andrásról, Zab Mihályról, Ács Lajiról, csakúgy, mint Bondár Mártáról, Dé-Nagy Erzsiről vagy Virág Rebiről. Különösen Fábían Pista története kötötte le a figyelmemet – lélegezni is alig mertem a sötétben a ropogós szalmazsákon. Így utólag visszakeresve, azonnal ráismerek a teljes versszakra, ami még napok múlva is sajogtatott.

*Akkor szólott Mezidraczky
pubítgató szóval:
– Pista a puskádat add ki
porral és golyóval.
S a fekete börtön alján
lealszod a bűnöd szalmán.*

Mezidraczky, az egykori nagyszalontai csendbiztos édesapám hangján is egyenesen hozzám beszélt, mert mintha a szörnyű bűnjelet, a széthasított labdát követelte volna rajtam minden áron. Egyszeriben börtönné vált a szoba, a szalma is ott volt alattam, de a bünt nem tudtam lealudni azóta sem.

A foci valódi, művészi élményével elsőül az 1970-es brazil VB-csapat kápráztattott el, amelyben a kapuson, Félixen kívül, csaknem valamennyi poszton világlklasszis játszott. Hangya Lajos bácsi, a Pannónia Filmstúdió fűtője nem győzte csapkodni mellettem a térdét, valahányszor Peléhez került a labda, s ha Rivellinó lócombnyi balja meglendült, minden esetben vele mozdult az övé is. Ám legnagyobb bosszúságomra Gersont és Tostaót egyaránt Cucuzta, ráadásul a Fekete gyöngyszemet hol Kockának, hol meg egyszerűen csak Öcsinek hívta, s mint kifigyeltem, attól függően, hogy fejfel, avagy lábbal ért a labdához. Az igazi megbotránkozást azonban Jairzinho kapcsán keltette bennem, akit minduntalan Bolondnak titulált. Egy idő után megérezte fölháborodásomat, és mosolyogva szembe fordította velem a székét. Mondanom sem kell, a meccs végére már kívülről fújtam a Grosiccsal kezdődő világverő névsort, s a *Kilenc klub krónikája* című bibliavastagságú könyvvel ballagtam haza a szomszédból. A döntő napjára olyannyira kikupálódtam, hogy bölcs nyugalommal tettem föl Lajos bácsinak az immár számomra is magától értetődő kérdést: szerinte Orth Gyuri beférne-e a brazilok kezdő csapatába, vagy csak kispados volna?

Nem tudom, hány magyar ülhetett végig a meccseket az Azték stadion nézőtérén, de hogy a két Lékán kívül senki sem tehetett volna jogosabban, abban rendíthetetlen voltam. Édesapám öt évvel korábban, az Állami Népi Együttessel heteket töltött Mexikóban, s mintegy tucatnyi fényképet készített az olimpiára épülő impozáns arénáról, amely már szerkezetkész állapotban volt. Mondogatta is gyakran akkoriban, ha valami módon kifutnánk a pénzből, esetleg a háziúr, Toncsi bácsi fölemelné a laktér, azonnal berobogna velük a *Népsport*hoz, aztán üzenne értem, segítsek a tengernyi bankót hazafuvarozni. Titkon bíztam benne, hogy előbbutóbb megteszi, de csak a megjelenés fölötti büszkeség okán, hiszen nem egyszer fennen hangoztattam: én akár egy álló hónapig is kibírom juhtúrós sztrapacska nélkül, attól még lehet belőlem jó öttusázó! Mert Puskásékon és Papp Lacin kívül – aki londoni győzelme előtt Bánrévén is vívott egy alig néhány másodpercig tartó mérkőzést – természetesen Balczó András és az öttusa volt a mindene, s azt szerette volna, ha Balczót egyszer majd én váltom a trónon. Még a mexikói olimpia előtt, egy tavaszi napon, mindhármunk számára váratlanul, be is mutatott neki a Széna téri gumijavítóban, s míg én dermedten álltam a plafonig fölpackolt, foszlott abroncsok alatt, ő már azt tudakolta tőle, miképpen lehetne belőlem is öttusázót faragni. Az akkor már olimpiai és nyolcszoros világbajnok pedig elmondta, hogy az atlétikus képzés, a futás az alapja mindennek, amitől azonnal vérszemet kaptam, és már a gumijavítóból hazáig akartam szaladni.

Miután a magyar válogatott nem jutott ki az 1970-es világbajnokságra, összes figyelmemet a Hangya Lajos bácsi által belém vésett Aranycsapatra összpontosítottam. Kerestem, kutattam, kérdezősködtem, de nem volt benne sok köszönet, mert alig-alig bukkantam értékelhető nyomra, a felnőttek pedig nem vettek komolyan, jobbára a fülük botját se mozdították, ám, ha a berni döntőről érdeklődtem, legtöbbször a helyiség azonnali elhagyására szólított föl. Lajos bácsi maradt hát a legfőbb forrás, aki a tisztánlátás végett még azt is megtette, hogy egy-két elhíresült akciót a legapróbb részletekig lerajzolt nekem, miközben sorolta a neveket, huzigálta a nyilakat erre is, arra is, de még amarra is. A hat góllal teletömött angol kaput külön lapon örökítette meg, majd besorszámozta a találatok helyét. Az elsőt, Hidegkutiét be is karikázta, és hogy soha el ne feledjem az általam meggondolatlanul csak *pipának* mondott fertály szakszerű elnevezését, nagy betűkkel fölé írta: VINKLI! Aztán háromszor aláhúzta, de olyan ádáz kárörömmel, hogy belesikordult a grafit.

Számtalan anekdotát tudott Puskásékról, de a megelőző korszak nagyjairól is. Főként pohárnok komájáról, Deák Bambáról, minden idők legnagyobb magyar bombázójáról mesélt sokat, akinek elől, a gatyakorcából pelenka nagyságú kendő lógott, avval törölgette patakozó nyálát a meccsek közben, s ha szabadrúgáshoz jutott, a nyiszlettebb kapusok nem győztek elugrálni a löketei elől. Vele történt meg az is, hogy eltelve magától, egy alkalommal megszámlálhatatlanul sok labdát állított le valahol a Duna-parton, hogy átlője a folyót, ám mindet elvitte a víz. Hitetlenkedésemet látva, az öreg megígérte, ha felnövök, akár személyesen is kikérdezhetem az egykori gólszakot, hiszen itt nyitott borozót a Retek

utca sarkán, de ha mégse lenne igaz a történet, akkor se búsuljak, meghív egy kisfröccsre. Én azonban minduntalan Puskás Öcsit akartam, Lajos bácsi pedig örömmel tett eleget a kérésnek, havonta többször is fölolvassa Hoffer József *Alberttól Zsákig* című könyvéből a mindkettőnk számára legemlékezetesebb passzust, s minden alkalommal úgy, mintha először tenné. „Papp László, háromszoros olimpiai bajnokunk, 1963 decemberében Madridban lépett szorítóba hivatásos mérkőzés keretében a spanyol Folledo ellen. A tét a középsúlyú Európa-bajnoki cím volt. A hatalmas csarnok zsúfolásig megtelt. Laci kissé szorongva nézett a mérkőzés elé. Nem az ellenfél izgatta, hanem a győzelemre áhító, heves vérmérsékletű, 15 ezer főnyi hazai közönség várható hangorkánja. Zúgott is a harsány biztatás a spanyolok kedvence felé. Egyszer azonban váratlanul felharsant a lelátó egyik szögletében a harsány „Hajrá, Papp” kiáltás is. És míg Folledo hívei olykor szünetet is tartottak, Papp szurkolói megállás nélkül a mérkőzés végéig lankadatlanul biztatták a magyar fiút. Laci önbizalmát láthatóan növelte a váratlan buzdítás. Fölénye egyre fokozódott. Végül biztos győzelemmel harcolta ki az „Európa-bajnok” büszke címet. Az első gratuláló Puskás volt, aki a szorító közvetlen közelében szurkolta végig a mérkőzést. – „Nem értelek, Öcsi” – jegyezte meg Papp. Te amiatt panaszkodsz, hogy alig hallasz Spanyolországban magyar szót. És íme: ma este több száz magyar buzdított itt engem. – Tévedsz, Görbe! (ez Papp kedvenc beceneve) – magyarázta Puskás. – Rajtunk kívül egyetlen magyar sincs itt. Kubala és én fogadtuk fel ezeket az embereket. Kasztíliai munkanélküliek. Megvettük nekik a jegyet és órabért fizettünk, hogy téged biztassanak.”

Eszteendő multán édesapámat Simó Sándor hívta egy nyúlfarknyi szerepre, készülő filmjébe, a *Legszebb férfikorba*. Kétszeresen is boldog volt, mert a forgatás befejeztével Latinovits Zoltán társaságában élvezhette végig az évszázad mérkőzését, amelyet teljes egészében akkor még csak kevesen láthattak. Lelkesültsége rám is átragadt, s késő estig faggatózhattam a részletekről anélkül, hogy a tankönyveimre egyetlen szóval is utalt volna. Ekkor tudtam meg, hogy a Fekete párduccal, Grosiccsal, vagy ahogyan ő mondta, „a Gyuszival” az 1962-es Helsinki VIT-en kötött barátságot, ott koccintottak először, s ha néha összefutnak, mindig nagy szeretettel üdvözlik egymást. Még egy közös fényképet is előkeresett, amit hetekig mutogattam az iskolába.

Tavaszi óta már a Vasas igazolt atlétája voltam, afféle nagy reményű gerelyhajító palánta, ám dicső elődömről, Szepes Béláról, az amsterdami olimpia ezüstérmeséről egyetlen szót se hallottam mindaddig, amíg néhány héttel később, édesapám Sinka-köteteinek közelében rá nem bukkantam kincset érő karikatúra-gyűjteményére, a születésem évében, 1957-ben kiadott *Gólkirályok és labdaművészekre*. Hasonló várákozással ütöm föl most is, mert legalább három évtizede nem volt a kezemben. A futballvilág hőseit akció közben láttató, legjellemzőbb tulajdonságaikat fölnagyító karikatúrákat a rajzok alatti néhány mondatos szöveg hozza emberi közelségbe. Deák Bambát például ágyúcsőben végződő bal lábbal ábrázolja. „Deák Ferenc – no, nem éppen a haza bölcse. De minden idők egyik leggólképesebb

középcsatára. Abszolút egylábás volt, de az az egy aranyat ért. Feltartóztathatatlanul száguldott a pályán, és röptében tüzelt. Amikor először láttam, vékony, görbelábú fiú volt – hihetetlenül göléhes. Góllal a pályán, hússal a vágóhídon lakott jól. Sajnos, mindkettőre inni kellett. Nagyon sok gólt lőtt, és nagyon sok húst evett...” Döbbenet látom, hogy mellette az a Szűcs Sándor bikázza égig a labdát, akit 1951-ben, tiltott határátlépési kísérlet miatt Rákosiék kivégeztettek, ily módon is „üzenne” Puskáséknak. Néhány oldallal odébb Hidegkúti, Puskás és „Guszi bácsi” szerepel egy lapon. Nándi gyér haja, akár a diadém, lábainál törpévé zsugorodott védők forgolódnak tehetetlenül, Őcsi egy ma sem tudom, mit ábrázoló kürtőből ordít tele szájjal (talán egy a gypszyonyegből kinőtt „szócsó” lehet), miközben nyolc karral mutogat, a sikerek kovácsa, az agytröszt pedig széttett lábakkal ül a fűben, feje tetején egy fedővel, ami alól itt is, ott is ki-kifújkal a gőz. Puskásról ezt olvasom: „Labdával jött a világra. Tizenhét éves korától állandó válogatott, a magyar csapat világmárkája. Villámgyors lábú és eszű csatárzseni. Abszolút egylábás, de ebbe a vaskos, tömör bal lábba több futballész szorult, mint sok fejbe. Bécsben, döntetlen állásnál, a 89. percben harminc méteres passzt állított meg a levegőben. A labda rajta maradt a lábán, ő körülnézett, aztán rátette az egyik védő karjára. Az ijedtében megfogta a labdát. Tizenegyes. Győztünk...” Gyorsan rálapozok Cziborra is, aki a háta mögül, sarokkal poccinti orra hegyére a lasztit. „Utolérhetetlen, kiismerhetetlen világelső (1954). Senki sem tudta, mit akar a labdával. Sem a néző, sem az ellenfél. Ő maga sem! A másodperc tört része alatt döntött, határozott, és ezzel egy időben máris virtuóz készséggel rögtönzött. „Csontnélküli” lábain, szélesebesen, hajmeresztő villámvonalban kacszázott át világhírű védelmeken. Ő volt a magyar labdarúgás udvari bolondja és – valaha élt legnagyobb balszélsője...”

Jól emlékszem, ez utóbbi mondatot akkor, 1971 őszén – igaz, csupán egy félidő erejéig – Zámbo Sanyi játéka tette számomra legalábbis kérdésessé, amikor vezérletével 2:0-ra vertük a franciákat Párizsban, s cseleivel fölzavart baromfiudvarhoz tette hasonlatossá a Gall-kakasok kapujának előterét. Ám alig fél évré rá, az Európa-bajnokság brüsszeli négyes döntőjében otromba módon kihagyta a sorsdöntőnek bizonyult tizenegyeset. Lajos bácsi szinte eszét veszítve mennydörgött, hogy persze, mert már megint le kellett feküdnünk a ruszkiknak, édesapám pedig megfogadta, kész, vége, soha többé nem nézi meg őket, elege van ebből a kutyaütő bandából, különben meg én is jobban tenném, ha mihamarabb befejezném a *Fekete bojtár vallomásait*, mert már adná a *Harmincnyolc vadalmát*.

Én azért egyedül is ki-kijárogattam a Népstadionba, de már egyre ritkábban. Gerelyhajító sikereim okán véget értek a hosszú bánrévei nyaralások is, ám Sinka verseinek hatása alatt mindig ott találtam magamat a Sajó völgyében, hol a Rima gátján, hol azon is túl, hol a rakodó kazlai között, izzadtan, csatakosan, olykor a hajam tövéig pelyvásan, hol meg kimosakodva, ünneplőbe öltözötten a friss dáliákkal és kardvirágokkal ékesített oltár előtt. Vasárnaponként szorongva vártam a rádió vízállásjelentését, mert, ha Bánrévét nem is, de a szomszéd falut, Sajópüspököt minden alkalommal bemondták, amitől egy szempillantás alatt eltűnt előlem

Budapest. A Sajóba fült püspöki kántor, a bronzosan érces Regina néni mellett mind gyakrabban láttam a parton *Bor-Ökrösnét* is, a legényfiát a habokba lökő s azóta szőke vizet merítő asszonyt, amint

*Két korsóját minduntalan
csörgeti, úgy hozza
s mécsvilágnál fabábuját
holt fiakint mossa.*

Két esztendő alatt, 1974 tavaszára Bánrévét mindenestől Sinka verseibe menekítettem. Nagymamának hosszú, emelkedett levélben számoltam be a nagyszabású lelki eseményről, miként arról is, hogy soraim egy futballmeccs utáni élmény hatására lángolnak ilyen szenvedélyesen. A meccsre már nem emlékszem, de arra igen, hogy a bonyhádi születésű, Pécsről igazolt Máté János volt a Fradi hőse azon a napon, s a Népstadion főépülete előtt vagy kétszázan vártuk a győztes csapat tagjait. Mátét megpillantva az alkalmi kórus tüstént rázendített: Má-té Jani! Má-té Jani! A csatár azonban föl se nézett, fáradtan, elnehezült léptekkel ballagott a közelben parkoló zöld-fehér autóbusz felé. Ám ekkor, nem messzire tőlem, valaki elkiáltotta magát: BONYHÁD! Máténak földre gyökerezett a lába, és a hang irányába fordult. BONYHÁD! – harsant föl ismét a kiáltás, s gazdája pillanatok alatt átverekedte magát a sűrű tömegen, egészen a kerítés tövéig, amelyen átnyúlva azonmód összeölelkeztek.

Percekig tűnődtem, vajon mi történne, ha valaki nekem kiabálna hasonlót, s mire a Népstadionból kiléptem, a fejemben már készen volt a Nagymamának írandó levél, s amint elhatároztam, hogy a *Szalontán egy ajtó muzsikál* című verssel fogom zárni, megszólaltak bennem a jól ismert sorok:

*Estetájon, lenn, Biharban
rozsot darál az én anyám,
a haja kibomlik s leng a szélben,
szemébe belesír a mező,
kicsi malmát körbe forgatja
s úgy dalolnak: ő, meg a kő.*

*Az udvaron a lomb árnyéka lassan
nő, a nap ellobog
s illatok közt ül a szénaboglya.
Aszú a nyár... Anyám elzokogja,
hogy a zab és a tengeri kiégett.
Magában ő csak ezt siratja,
aztán indul, karján a szakajtó.
S ahogy belép a pitarba,
utána lágyan muzsikál az ajtó.*

Nagymama postafordultával válaszolt, egyik mondatát most is hallom: „Kisfiam, olyan vagyol te is, akár apád, ha nem a labdát rúgta, az is mindig a Sinkába bújt.”

Ősszel a Dalnoki Jenő alázatával beoltott Fradi megkezdte áldásos zarándoklatát a KEK-ben, s a második fordulóban megtörtént az első csoda is: a liverpooli Anfield Roadon nem más, mint Máté János egyenlített a 89. percben. A gólt közvetlenül megelőző „kenguru-cselre”, s főként az 1:1-es végeredményre már nemcsak Európa, hanem édesapám is fölkapta a fejét, ám ő a riportert, Novotny Zoltánt ünnepelte mindenek fölött, mert mint mondta, olyan bátor elragadtatással közvetített, hogy akár baja is származhat belőle, hiszen éppen október 23-át írtunk. Az Üllői úti visszavágón hosszú idő után ismét együtt ültünk a lelátón, és ha nehezen is, de kiszurkoltuk a továbbjutást jelentő gól nélküli döntetlent.

1975 áprilisában, nem sokkal a Dinamo Kijev elleni döntő előtt izomrostokat s egy jó darabka csontot farigcsáltak le a könyökömről, de még egyszer utoljára összekaptam magam, s szeptemberben országos ifjúsági bajnokként búcsúztam el a meggypiros kötésű, amúgy hófehér Sandvik gerelytől. Egyik napról a másikra talajtalanná váltam, így a focira is csak fél szemmel figyeltem – ha figyeltem rá egyáltalán. Hol Kallós Zoltán balladagyűjteménye, hol a klézsei Miklós Gyurkáné, Szályka Rózsa éneke tartotta bennem a lelket, nem is szólva a széki Győri Kali néniről, akinek *Kiszáradt az én örömem zöld fája* című életrajzi kötetéből ötöt-hatot is összevásároltam, mert ahol csak megláttam, mindjárt vettem egyet, és mindet el is olvastam. Ilyen felemás, öngerjesztő állapotban ért Nagy László költészete, ami olyan erővel rázott meg, hogy széthullott bennem minden, s a jövődönél talán csak én éreztem magam kilátástalanabbnak. Új, szélesebb utat kellett hát találgatni Sinkához, Bánrévéhez, de még nagyanyámhoz is. Hónapok teltek el, mire ráéreztem: a muzsikálni tudó ajtót nem kell félni a huzattól, csapdossa csak, ha egyszer ilyen idők járnak, s hadd guruljon, hadd karikázzon az a szakajtó, mert:

*Fogsorod alá, anyám, az évek
aknácskáikat sunyin beásták,
omoltak szádban a márványbástyák,
csavarták hajadat csuklóikra,
gyöngyház-forgóid forgatták kínra
az évek, mama, az évek
az ég tornyában himbáltak téged,
kiballgatták a szívverésed,
elmerítettek a csend vizében,
kiballgatták a szívverésed,
páva-álmodra fegyverük dörrent,
sikolyod volt ruganyos ágyuk,
zsoldjuk a könnyed,
édesanyám, ne nézz utánuk!...*

A *Rege a tűzről és jácintról* költője mindössze három évvel volt idősebb édesapámnál, s mivel Iszkáz és Bánréve között se lehetett lényegi különbség, ettől a jelent és jö-

vőt egyaránt megszólító hangtól már akarva se tudtam volna szabadulni, mert ha befogtam a fülem, még föl is erősödött. Ősszel felvételiztem a Bartók Táncegyüttes utánpótlás csoportjába, s esztendő múltán, immár a legjobbak között, helyet kaptam Tímár Sándor híres, farmernadrágos koreográfiájában, a *Táncbeli tánc-szók*ban, ami Nagy László azonos című s alcímében dokumentáltan az együttes használatára írt versére készült. Panaszos sorait úgy skandáltam negyvenedmagammal a gyimesi táncrend sajátosan mozgatott alakzataiban, mint akiket párjukkal együtt rabláncra fűztek. A második versszak, mintha tetőtől talpig engem mondott volna ki:

*Jó voltam én, jó voltam én ezelőtt
Szivárvánnyal írtam be a levegőt
Átváltozott gyászfekete szalagra
Hétrét kéne görnyedeznem alatta*

Görömbei András 1977-es Sinka-monográfiájától egyenesedtem föl végleg, de ágaskodó szándékaimat rá kellett bíznom az időre. A behívóparancs birtokában egyebet nem is tehettem, s Petőfi és József Attila rossz emlékeihez csatlakozva előbb csak beleszürkültem, majd kis híján bele is rokkantam a minden szellemi tartalékomat föléllő szabadszállási honvédelembe.

Letargiámból a nyári, argentinai világbajnokság ugrasztott ki, pontosabban egy őrszázados különítmény, akik az argentinoktól elszenvedett 2:1-es vereség nyomán, a kiállított Nyilasit és Töröcsiket látkozva, előbb a tévét buktatták alá a KISZ-klub harmadik emeleti ablakából, utána az olajkályhát, ám még abban a percben repült az ablaktok is. A többi mérkőzést, hála édesapámnak, már Budapestről nézhettem, igaz szintén egy katonai KISZ-klubban, de annak ablaka már a Fradi-pályára nézett. A fűvet zöldben, Scireát, Gentilét azúrkékben, Ardilest és Kempest annak világosabb árnyalatában látni ekkor adatott meg először egy Munkácsyról elkeresztelt televízión, ám a magyar csapat kiesése után már az sem zavart, ha valaki elbabrálta a színeket, s a hollandok a megszokott narancssárga helyett négerbarna mezben feszítettek. Mindegy volt már. Én mégsem a csapatot, hanem Baróti Lajost sajnáltam legjobban, akinek keze alatt egykor világnagyságok egész sora játszott, s akiből mindenkor sugárzott a játék iránti mérhetetlen alázat, és a legnagyobbak, a boldog szerencséseket ámulatba ejtő Puskásék mentalitása. Nehezen dolgoztam föl, hogy az argentinok után az olaszoktól és a franciáktól is kikaptunk, őszre azonban ismét helyén volt minden, összeállt végre a néptánc, az irodalom és a futball szentháromsága. Állandó engedélyt kaptam a Bartókos próbák látogatására, beszereztem Csoóri Sándor *Nomád naplóját*, Kányádi Sándortól a *Fekete-piros verseket*, ráadásul a Fradi-pályára is gond nélkül kiszökdöshettem, hiszen egyedül a tévés meccsek rejtettek némi kockázatot, mert a lelátót kémlelő kamera minden esetben Takács alhadnagy árgus szemeivel volt azonosítható.

1979 februárjában szomorú hírt kaptam. Meghalt édesapám régi, kedves ismerőse, Harangi Imre, a berlini olimpia ökölvívó bajnoka, akinek Münnich Ferenc utcai trafikjába oly sokszor betértünk gyerekkoromban. Jobbára persze miattam,

hadd tátsam a számat a több száz nagy bajnok fényképével kitapétázott aprócska üzletben. Mikor édesapámtól megtudta, hogy Puskás Öcsire fáj a fogam, Imre bácsi fölém hajolt, és megkérdezte: voltam-e már katona? Úgy meghökkenem a váratlan kérdéstől, hogy egy hang se jött ki a torkomon, és csak a fejemet ráztam. Addig bizony nem lehet az enyém, magyarázta, de utána vihetem Isten hírével, hiszen ő is akkor jutott hozzá, amikor a mundért lehányta magáról, majd édesapámra kacsintott, és hangosan fölnevetett.

Bármilyen hihetetlenül hangzik, el voltam rá készülve, hogy október 10-én be-szaladok érte...

1980 tavaszán a Bartók együttes meghívást kapott az augusztusi, confolens-i néptánc fesztiválra. Amikor megtudtam, hogy az én nevem is szerepel az utazók listáján, előntött a forróság. Franciaországba táncosként utazni, éppen úgy, mint egykor a szüleim, számomra a vágyak netovábbja volt. Éjt nappallá téve gyakoroltam, hogy a gyűlöletesen klaffogó surranó után úgy szökkenjen, úgy dobbanjon a csizmám, ahogy még soha. De más oka is volt a szárnynövesztő buzgalomnak. A *Magyarózdai táncok* utolsó próbáján immár minden pillantásommal Hunya Mariannt keresve énekeltem:

*Királyfalvi nagy hegy alatt
folyik a szerelem patak...*

A különleges izgalommal várt napon, augusztus 8-án, megilletődve bábéskodtam a párizsi Orly repülőtér zsúfolt csarnokában. Amint besétáltam az útlevélezésre váró hosszú libasorba, a mellettünk sokasodó oszlopban angolul beszélő, széles mozdulatokkal hadonászó férfira lettem figyelmes. Micsoda bendő! – szörnyülködtem a valahonnan ismerősnek tűnő alak láttán, de bizony nem sokáig, mert mint aki évtizedes, dédelgetett álmát látja beteljesülni, hirtelen forogni kezdett velem a világ. Puskás Öcsi... Ám a következő pillanatban már föllármáztam az egész együttest. Minden szempár ránk szegeződött. A delegációt vezető, számunkra teljesen ismeretlen szakszervezeti káder arca összerándult, és fejébe tolult a vér, az idős tolmács félrelökte a feleségét, a lányok visítottak, és a nyakukat nyújtogatták, a fiúk idegesen forgolódtak, az értetlenkedő Jánosi Sanyi pedig megkérdezte: hát az meg kicsoda?, mire én nekistem a torkának...

Ekkor lépett közénk a Leghíresebb magyar.

Milyen szakmába dógóztok, gyerekek? – érdeklődött barátságosan, két karjával zárva be a köré sereglett gyűrűt. Majd megpillantotta a sírógörcessel küszködő szakszervezetist, és ölelték, csókolták egymást, ahol érték, hiszen valaha együtt terelgették a bőrt a Kispest-kölyökben. Puskás elmondta, hogy a Port Szaid-i El Maszri csapatánál edzősködik, s a kététes párizsi edzőtáborozás után éppen most indulnak vissza Egyiptomba. Magyarország? Jönne ő, persze, hogy jönne, senki nála boldogabban, ha tehetné, ha hagynák, ne is fájdítsuk a szívét ilyesmivel, majd búcsúzott, és megindult a zsbongó forgatagban. Mielőtt végleg eltűnt volna a szemünk elől, és beszálló kártyáját magasba lendítve visszaintett, már tudtam: e perctől új időszámítás kezdődik.

* * *

Kereken húsz esztendő elteltével, 2000 novemberében, Szöllösi Zoltán társaságában ücsörögtem a Kocsis-család egykori üzletében, a ma már Grinzingi néven ismert belvárosi borozóban. Mindketten szorosan kötődünk a közeli Molnár utcai táncházhoz, de mint mindig, ezúttal is irodalmi ügyek voltak terítéken. Kossuth-díjas druszájáról, Kallósról beszélgettünk, vajon elolvassa-e Zoltán kötetét, a kazányi tatár népköltészetből fordított *80 gyertyát*, amelyet pár nappal előbb két táncrend között nyújtott át a jeles folkloristának. Korábban én is adtam neki a magaméból, de, ki tudja miért, egymástól függetlenül is úgy éreztük, már nemigen pillant föl missziós teendőiből.

Ekkor nyílt az ajtó, s két egykori csapattársa, Bányai Nándor és Városi György kíséretében a hetvenhárom éves Puskás Ferenc lépett el az asztalunk előtt. Zoltán nyomban ott termett mellette, és bemutatkozott, ám ezúttal nem költőként tette, hanem, mint a *Nemzeti Sportos* „Szöllösi Gyuri” édesapja. Puskás őszintén megörült, szívélyes volt, és végtelenül közvetlen, így nekem is jutott a megtisztelő kézfogásból. Egyetlen mondat erejéig szerettem volna szót ejteni párizsi találkozásunkról, de nem éreztem helyén valónak, mert le sem ültek, csupán egy gyors kisfröccsre ugrottak be – Kocsis Sanyi emléke előtt tisztelgni.

Később a borozót egyedül is naponta látogató Városi György fűzte tovább a legendák sorát, aki invitálásunkra olykor át-átült az asztalunkhoz, büszkén vállalva egykori szégyenét is, ama bizonyos MTK elleni meccset, amelyen a játékosként és emberileg is nagyra tartott, ám szerencsétlenségére kirobbanó formában futballozó Hidegkútit csak azon az áron tudta megakadályozni a góllövésben, hogy a döntő pillanatban egyszerűen szemén köpte. Aztán bocsánatot kért, amit Nándi készségesen el is fogadott, s mintha mi sem történt volna, a mérkőzés végén a legnagyobb barátságban váltak el egymástól. Mikor a már súlyosan beteg és folyamatos kórházi ápolásra szoruló Puskásra terelődött a szó, nemegyszer hangoztatta, ha avval segíthetne, akár az életét is odaadná Öcsi gyógyulásáért, mert neki köszönhet mindent, hiszen sváb származása révén a német hadsereg tisztjeként szolgált, s ha az ötvenes évek elején Puskás nem hívja a Honvéddhoz, s nem járja ki számára a magyar egyenruhát, bizonyosan úgy végezte volna, mint szegény Szűcs Sanyi.

Gyuri bácsi ma már nincs közöttünk, ám azóta is sokat töprengek az ilyen és hasonló történeteken, s a magam időről időre föl-fölbukkanó kapcsolódási pontjaiban. Papp Lászlón, akinek féltve őrzött fényképe itt fekszik előttem – „Emlékül ifjú Léka Gézának, Papp Laci” –, Balczó Andrásón, akivel harminchét év után, 2005 őszén másodszor is kezet szoríthattam a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Ám miként esetükben, úgy az Aranycsapat sikereiben sem első sorban a sportbeli érték delejez ma már, sokkal inkább az a körjük sűrűsödött morális vonzerő, amellyel a szüelim nemzedékének figyelmét mindenestől magukra irányították, s amely alig egy évtizeddel később, az egyazon gyökerű irodalom mellett, számomra már pedagógiai tényezővé válhatott. Mert attól a pillanattól fogva, hogy a koestleri mondat szerint elindultam, s végigszaladtam téren és időn, járhattam bárhol, még a pofára hullt múzsák hátán is a fiatal Puskás Öcsit láttam magam előtt, amint hol a jobb, hol a bal lábán táncoltatja a labdát, s vártam és várom, hogy egyszer föllője az égit, s letaszítsa vele a nap helyét bitorló bárdot. ❧